

VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB

*Hetényi Zsuzsa**Citadella-allegória**2014 augusztus*

Tényleg nagy rend van. Olvastam, hogy rend lesz. Régen nem voltam a Citadellán, de tegnap felmentem. Először oda, ahonnan szép a naplemente. A nyugati oldali örök felpislognak a fotózókra: „szerintem oda nem szabad fölmenni”, mondják tettere készen.

Tényleg kiúzták a bódét és a bővít, a matyó mutyit, éttermet, hotelt, a vállalkozót, nincs kínai sakk, csipegető ukrán fatyúk, indiai poliészter sál. Panoptikumot és háborús múzeumot hirdetnek a plakátok, de zárva az erőd. A Nemzeti Vagyongazdálkodási Igazgatóság kezeli a vagyont. Vannak mobil vécek, drágán. Éjjel-nappal fizetős parkolás. Gondozták a parkot. A mogoróbokrokat felnyírták, terméstelen faként kókadoznak. Az irtott ágak ott rohadnak nedvesen. Körbesétálok a vaskordon mentén. Az újászat céltáblájából egy szétesett kartonkatona maradt a falnál. Elvitték a régi tankokat. A zárt bejáratnál az északi örök kölyök pitbullt nevelgetnek. Minden zárva, mondják kedvesen. Majd lesz pályázat.

Ez itt egy körlet, tiszta, átlátható, rendezett. A keleti kanyarban azért ki-kibukkannak a málló mészke alól a valaha alaposan levakolt orosz katonanevek.

Rákanyarodom a déli, néptelenebb szakaszra, a turista innen vissza is fordul. Jobboldalt húzódik kedvenc zöld sávom, ahol a természet meglepetés-ritmusában vártak itt mindig a növények. Most itt is rend van. Hatalmas üres helyek, friss földdel beszórvva, ritkásan beültetve még zsenge dísznövényekkel. Kiirtva a régi fauna, a tizenöt levendulabokorból egy maradt. Ágai közül kihúzgálom a gyomot, majd fellépek az alacsony mészkecsigolyára, mennék a fügebokrok vizsgálatára. „Héé!!” – harsan egy éles kiáltás. Ijedten lelépek. Két déli ór. Szóváltás. Nem mehet oda, az a kertészek területe. Ott a kijelölt betonút, ott kell menni. És ha bemegyek, mi lesz? Akkor ő majd szépen bejön az én munkahelyemre.

Hát tovább megyek. Sajnálom a fröcsögő, nyugdíjas őrt, vagy tartok tőle?

Nézem a volt Jubileumi parkot, sok évtizede úttörő társadalmi munkában ástam és ültettem.

Megsimogatom a mészke mellvédben az ammoniteszt, többmilliárd éves. Őt még nem vették észre. De a támfal szélső kőtáblája már szétört darabokra.

Felolvasta a Kertem ligeti tiltakozó rendezvényén, 2016. március 22-én

A ROVATOT SZERKESZTI: KIRSCHNER PÉTER

EGY ÉLETTŐL DUZZADÓ
MONOGRÁFIAKEMÉNY MÁRIA: A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA PALOTÁJA

Török András

A szerző a historizmus egyik legjelentősebb építésztörténész kutatója, több rész-közleménye után kézenfekvő volt, hogy az MTA palotájának közelgő 150. évfordulója alkalmából őt találja meg ez a munka. Minden kutató álma egy ilyen kiadó, amely nem kíméli erőforrásait, hogy egy jeles dátum alkalmával minden tekintetben méltó kiadvánnyal ünnepelhesen. Dicséretes dolog az is, hogy az MTA nem maga bíbelődött a kiadással, hanem az ilyen kiadványok előállításában

járatos Osiris Kiadót bízta meg a gyakorlati munkálatokkal.

Az MTA palotájának történetére igazán illik az elcsépelet kifejezés: „regénybe illő”. Van benne lakásokba összezsúfolt, nagyra hivatott nemzeti intézmény, gáncsoskodással kísért adománygyűjtés, hatalmi harc egy tudós társaság szűkkörű, nagyúri vezetése és szabadabb levegőre vágyó közrendű tagsága között, zártkörű, meghívásos s titokban kiadott, külföldi építésznek szóló pályázat, és mindenek előtt egy nagy tudású, de még nagyobbra vágyó, a neogótikába szerelmes, nagy munkabírású, intrikus hajlamú tudós (ezt a szót persze nem a mai kifejezés értelmében használom most), aki, miután meginog a helyzete, a sajtóhoz, a közvéleményhez fordul, hogy saját tervének megépítését kikényszerítse. *Henszlmann* Imrénének hívják ezt az embert, részben az ő „regénye” ez a példás monográfia, amelyben a szerző összesen 579 lábjegyzetben támogatja meg mondandóját, amelyet a tőle megszokott élvezetes, magával ragadó stílusban ad elő.

Érdekes módon a fennmaradt iratanyag történetéből sem hiányzik a regényes elem: 1991-ig azt lehetett hinni, hogy a pályázati tervek elvesztek. Enélkül a palota történetét a maga teljességében megírni nem is lehetett volna. Ekkor azonban a Földtani Intézet pincéjében váratlanul rábukkantak a pályázati tervanyagnak arra a részére, amely addig ismeretlen volt. És további regényes elem például az 1869-ben a felső emeleten indult, csaknem végzetes tűzvész, melynek oltásában a közelben mulatozó arisztokrata ifjak segítettek, glaszkesztyűben hordva a vízzel teli csebreket. (Hamarosan vasszerkezetűre cserélték az addig takarékoságból emelt fa válaszfalakat.)

A monográfia kitér a kézenfekvő témákra, az MTA intézménytörténetére, a váratlanul eredményesnek bizonyult adománygyűjtésre (volt köztük két alföldi számadó juhász is, adományuk 1–1 Ft!), a telek történetére (eredetileg egy szomszédos telket kaptak, amelyet sikerült a jelenlegire cserélni), a pályázatra, az építésre, az egyes belső díszek évtizedes csúszására, a második világháborús károokra és a nagy közelmúltbeli rekonstrukcióra.

Nem várt csemege a monográfia olvasóinak a tervezett palota körüli sajtóvita részletes elemzése (127–139. oldal). Ez rávilágít arra a tényre, hogy ekkoriban jelent meg a modern értelemben értett közvélemény (akkori szóval „közönség”), amely édig érő zajjal esett neki a nem tetsző momentumoknak. A felszínen ez egy stílusokról szóló vita. (A 348, 349, 350. számú lábjegyzetek teljes listáját nyújtják a több tucat vitacikknek, ezek feltárása évekig tarthatott.)

A neogótika semennyiben nem volt magyar stílusnak tekinthető, de mivel magyar építészek képviselték, így egykettőre magyar ügyé lett a kiválasztott német építész neoreneszánsz terve ellenében. Hadd idézzünk itt egy higgadtabbnak számító véleményt, *Kecskeméthy Auréltól* (1827–1877), a kor egyik legszellemesebb újságírójától, aki akkoriban a *Sürgöny* című kormánylapot szerkesztette. Ott írta: „*Tiszteljük, becsüljük hazai építészeinket, – de hát hol vannak azon monumentális épületeik, melyekre büszkék lehetnének, és melyek feljogosítanák p. o. a pesti építésznek néhányát vagy a képzőművészeti társulatot, annyi építészeti remekmű szerzői ellen, minő Kenzle és Stühler, oly filiszteri fitymálással lépni föl, mint történt? Nem volt alkalmuk a hazai építészeinknek magukat kitüntetni? Az meglehet és szomorú. De az akadémia palotáján nem lehet experimentumot csinálni, nem azért adott a nemzet százezreket, hogy valami tősgyökeres magyar nevű Furulyási vagy Dudási úr azon tegye le a próbavizsgát vagy csináljon geschäftet – hanem azért, hogy az akadémiának célszerű palotája legyen, akár Erger, akár Berger terve szerint. Nem a művész a cél, hanem a magyar nemzet tudományos művelődésének főintézte.*”

A szerző csaknem minden titokra fényt derített. Talán csak az nem világos még, hogy Ybl miért vonta vissza pályázatát egy nappal a beadás után. Talán egyszer kiderül, hogy a monográfiában leírt több sejtés közül melyik a helytálló.

Talán szerénytelenség egy ilyen rövid recenziótól rendelést leadni a tudós szerzőnek, mivel foglalkozzék a jövőben. De nagy szükség lenne egy építész-pályázattörténetre. Hogyan alakultak a 19. században a középületi pályázatok? Az MTA-n kívül az Opera, az Országház és más középületek számos tanulsággal szolgálhatnak közállapotaink oldalnézetből lefestett portréja révén. ●

(*Osiris Kiadó, szakmai lektor Dávid Ferenc, műszaki szerkesztő, tördelő Lipót Éva – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2015, 272 o., ára 4 980,-Ft*)

A BUDAPEST folyóirat lapszámai és a BUDAPEST PLUSZ füzetek az alábbi helyeken vásárolhatók meg

- **Kiadónkban** (Summa Artium Nonprofit Kft., 1054 Budapest, Honvéd utca 3., V. emelet 13. T/F: +36-1 318-3938) munkanapokon 9–16 óra között
- **az Írók Könyvesboltjában** (Budapest, VI., Andrásy út 45.)
- **a FUGA Budapesti Építészeti Központban** (Budapest, V., Petőfi Sándor utca 5.)
- **a Budapest Antikváriumban** (Budapest, IX., Üllői út 11-13.)
- **a Litea Könyvesbolt és teázóban** (Budapest, I., Hess András tér 4.)

KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ

SZÉCHENYI ÁGNES: PÁLYAKÉPEK

Covina Kiadó

A kötetben hat, rendkívül izgalmas 20. századi életpálya elevenedik meg: *Vészi József, Biró Lajos, Horváth Zoltán, Sárközi Márta, Kornfeld Móric és Szegi Pál* életének története. Mindegyik pálya a Monarchiából indult, és egy kivételével mindegyik a szovjet érában vagy annak messzire nyúló árnyékában végződött. Mindegyik szereplő megjárta az emigrációt, ki visszatért, kit végleg kint tartott a sors.

Ára: 3 990,-Ft

CSAPÓ KATALIN: BUDAPEST – ÍZEK VÁROSA

Holnap Kiadó

A könyv nem egyszerűen csak szakácskönyv. A magyar kultúra egyik komoly szegmense a konyhaművészet, ami Európa-szerte híressé vált. A kiváló recepteken túl megismerhetjük gasztronómiai kultúránk történetét – a római és honfoglalás kori hagyományoktól a reneszánsz ünnepi lakomákon keresztül napjainkig, a hamuba sült pogácsától a lacikonyháig. A kötet angol és német nyelven is elérhető.

Ára: 2 900,-Ft

BOLLA ZOLTÁN: A MAGYAR ART DECO ÉPÍTÉSZET

e-könyv, a szerző kiadása

A könyv először mutatja be a magyar art deco építészetet 470 oldalon és 1 700 fotóval. Az art deco utolsó korstílusként – de már globálisan –, az antik hagyományt, az avantgárd képzőművészetet és az egzotikumot igyekezett egymással szintetizálni. A könyvből megtudhatjuk, mik voltak ennek a stílusnak az egyedi magyar jellegzetességei, s milyen külföldi forrásai és párhuzamai voltak. A könyvben sok eddig nem publikált épület fotójával és iparművészeti részletekkel, köztük archív képanyagokkal találkozhatunk.

Az e-könyv negyede itt megtekinthető: <https://goo.gl/iSBDtk>, az alábbi címen pedig a megvásárlására vonatkozó útmutató található:

<https://goo.gl/RvUrEl>